

*А.М. Лавник, Є. Г. Кравченко, канд. філол. наук,
(Національний авіаційний університет, Україна)*

Специфіка фотоілюстрування у сучасних українських медіа

Фотоілюстрування як візуальна форма сприйняття інформації під час комунікаційного процесу формує кінцевий продукт журналістської діяльності.. Традиції фотоілюстрації еволюціонують з розвитком цифрових технологій і зміню медійного ландшафту до інтерактивних і AI-генерованих зображень, змінюючи й збагачуючи медійний контент та привертаючи увагу аудиторії..

З середини XX століття з появою кольорових фотографій і вдосконаленням технологій з'явилася можливість для створення більш яскравих і детальних зображень. Фотоілюстрування стало більше інтегрованим у журналістику та рекламу. Прес-фото і рекламні ілюстрації набули популярності, відображаючи важливі соціальні, політичні і культурні події. З цього часу фотоілюстрація почала відігравати провідну роль у формуванні громадської думки через сферу медіа [1].

У наш час, в епоху цифрових технологій, фотоілюстрування в Україні змінилося кардинально. Це відзначають і дослідники зі сфери фотожурналістики О. Карпенко, І. Є. Павлова, Т. В. Павлова, Я. Табінський, Б. І. Черняков, В. Е. Шевченко та ін. [8]. Також варто згадати висвітлення проблем і перспектив фотожурналістики, що були в центрі наукових розвідок теоретиків журналістики: Л. Бакуліна, В. Березіна, Є. Васеніної, Р. де Века, Ф. Лаба [3]. Водночас журналісти-практики С. Зонтаг, Д. Зхаркін, Ф. Макдональд, Г. Нері акцентували увагу на новітніх технологіях фотоілюстрування. З часу появи цифрової фотографії виникли нові цікаві напрями світлопису такі як HDR та 3D фотографії. Значно змінилися та розвинулися традиційні види, зокрема панорамна та предметна зйомка, що істотно розширило можливості художньої фотографії. Цифрові камери і програмне забезпечення для обробки зображень дозволяють досягати високої якості і адаптуватися до змінюваних вимог медіа.

Мобільна фотографія стала вагомим частиною сучасного фотоілюстрування, завдяки використанню смартфонів і соціальних медіа. Це спричинило виникнення сучасної тенденції - використовувати світлини для культурних проєктів і соціальних ініціатив, документалістики тощо.

У сучасних медіа домінують яскраві візуальні образи над текстовою частиною. Фотографія стала ціннішою, ніж текст, особливо коли необхідно привернути увагу та зацікавити потенційного читача. Це досягається завдяки поєднанню у фотографії змістового та оздоблювального аспектів. Інформаційно-змістове значення фотоілюстрації пояснюється швидкістю сприйняття інформації споживачем. У текстовому матеріалі зміст розкривається послідовно з кожним рядком і його сутність поступово відтворюється у свідомості читача, натомість візуальна інформація з фотографії сприймається миттю. Фотографія ілюструє текст, але іноді вона може бути основною частиною твору, а текст доповнює її як допоміжний елемент. «Фотографія, - як

справедливо зазначає О. Карпенко, - це гарячий текст, що не потребує інтелектуального втручання, тому легко сприймається, торкаючись емоційного компонента людської свідомості» [2]. Виразність фотоматеріалів, як відомо, досягається насамперед такими їх параметрами: форматом, розміром, тональністю, кольоровою гамою. Фотоілюстрації мають на меті не лише відображати події, але й створювати певний візуальний стиль, що відповідає і редакційній політиці видань.

Професійні фоторепортери та фотографи використовували різноманітні техніки, щоб забезпечити високу якість світлин та їхню відповідність стандартам журналістики. Професійна фотозйомка і ретельний підбір зображень залишаються основними критеріями у створенні медіа-контенту. Останнім часом з'явилися нові технології, зокрема штучний інтелект (ШІ). Штучний інтелект використовується насамперед для автоматичного оброблення фотографій, покращення їхньої якості та навіть для генерації нових зображень. Відомо, що алгоритми ШІ можуть створювати реалістичні зображення на основі текстового опису, що відкриває нові можливості для ілюстрування будь-якої інформації. Генеративні моделі, такі як GAN (генеративні змагальні мережі), дозволяють створювати фото, які виглядають як реальні, але насправді є штучно згенерованими. Це може бути корисним для створення візуалізації складних концепцій або відсутніх деталей, але це викликає й питання щодо об'єктивності й достовірності інформації та етичних аспектів [7].

Колажування є способом створення привабливих і якісних фотозображень. За допомогою колажування виходить зображення за допомогою з'єднання між собою фотографій (картинок та ілюстрацій), які не пов'язані між собою стильовим рішенням. ЗРендеринг або 3D візуалізація є створенням реалістичного зображення моделі або предмета за допомогою використання графічного програмного забезпечення. А також у цей процес залучається 3D-моделювання. Така візуалізація дозволяє продемонструвати об'єкт або його графічне зображення у тривимірному просторі на основі 3D моделі. Рендеринг дозволяє створити уявлення про той об'єкт, який ще не існує та вносити зміни до нереалізованого проєкту.

Водночас у практиці медіа стали дуже популярними стокові фото завдяки їхній доступності та економічності. Їх часто використовують для ілюстрації загальних тем або створення певного контексту в новинах, якщо немає можливості зробити репортажні фотографії. Це дозволяє медійникам швидко знаходити відповідні зображення, але це зменшує унікальність і автентичність візуального контенту.

Фотоілюстрування в українській журналістиці зазнало значних змін через широкомасштабну російсько-українську війну. По-перше, зросла потреба в оперативному висвітленні подій, що призвело до збільшення використання мобільних технологій і соціальних мереж. Багато журналістів і фоторепортерів стали використовувати смартфони для отримання та публікації фотографій у реальному часі. По-друге, війна внесла нові виклики у цю сферу. Ризики безпеки для журналістів та фоторепортерів стали критично важливими.

По-третє, часто фотографії отримують з неофіційних джерел, таких як соціальні мережі, де користувачі як свідки подій публікують власні світлини з місця подій.

Це зумовлює потребу збільшення уваги і ретельну перевірку фактів і достовірності фото [4].

Наприклад, формат інформаційного телемарафону «Єдині новини», запроваджений в Україні, став символом об'єднання медійного простору в умовах війни. З одного боку, він дозволяє забезпечити єдиний погляд на події, що є важливим для національної єдності. З іншого боку, цей формат має свої обмеження, зокрема в аспекті візуального контенту.

Телемарафон активно використовує фото і відеоматеріали, що подаються в межах єдиного інформаційного потоку. Це допомагає забезпечити єдину інформаційну лінію, але водночас обмежує різноманіття візуального контенту і може втрачати альтернативні перспективи. Соціальні мережі під час війни стали основними джерелами фото і відео-контенту. Наприклад, на Ютуб-каналах «Війна з Росією» та «Блоги про війну» часто публікують ексклюзивні фотографії з фронту та безпосередньо з військових подій, що забезпечують об'єктивність інформації.

Інновації в технологіях, нові платформи для поширення контенту та зміни у форматах фото і відео привели до зростання швидкості і доступності інформації. Водночас, ці зміни порушують питання про достовірність, етичність та професійні стандарти в медіа.

Під час війни в Україні «інформаційний фронт» відіграв значну роль у формуванні та відображенні визвольного наративу в новинах. Війна розширила використання культурно-національних символів і знаків у висвітленні інформації. Українські національні символи, такі як прапор, традиційні мотиви, історичні постаті, військові шеврони стали потужними інструментами візуального оповідання. Соціальні мережі стали важливою платформою для фоторепортажів у реальному часі, а українські громадяни та журналісти діляться фотографіями та відео.

Війна вплинула на фотоіндустрію, особливо в контексті фотожурналістики та висвітлення новин. По – перше, підвищився попит на висвітлення війни: фоторепортажі та візуальна документація на місцях. Редакції новин і ЗМІ шукали переконливих і миттєвих образів, щоб передати реальність військової агресії. Зросла роль військових фотожурналістів, які перебувають на передовій, фіксуючи людські втрати, руйнування та повсякденне життя людей. Війна змусила впровадження нових фотографічних технік і технологій. З появою безпілотників журналісти мають змогу знімати фоторепортажі з повітря панораму руйнувань та масштаби конфлікту. Тривають дискусії щодо етики зображень та впливу фотоконтенту на аудиторію. Фотографії журналістів з Бучі, з «Азова», з зустрічей про повернення полонених бійців зіграли вирішальну роль у формуванні міжнародної реакції та мобілізації підтримки, адже зображення сприймається відразу, впливаючи на відчуття так, як впливають подразники зовнішнього світу» [5, с. 236]. Явище масової фотодокументації надає більш безпосередній і невідфільтрований погляд на війну. Художні аукціони, благодійні виставки та проекти співпраці з міжнародними художниками використовувалися для підтримки гуманітарних зусиль і привернення уваги до гуманітарного, культурного й людського вимірів конфлікту [9].

Фотоілюстрації служать формою пропаганди, привертаючи увагу до тяжкого становища постраждалих і сприяючи формуванню глобальному дискурсу про війну [6].

Висновки. Фотоілюстрування в сучасних українських медіа зазнало значних змін в умовах російсько-української війни. Інновації в технологіях, нові платформи для розповсюдження фотоконтенту та зростання важливості візуальної оповіді стали основними чинниками, що формують сучасний медійний простір. Великої популярності здобули жанри фоторепортажу, фотофакту, фотозвіту, фотопортрету, що забезпечують якість і достовірність контенту та розуміння важливості фотодокументування злочинів війни. Візуалізація інформації стала невід'ємною частиною розвитку та трансформації сучасних медіа. Щоденна практика журналістики стає надзвичайно цінним досвідом для будь-якого фотожурналіста і подальшого його висвітлення у зображальній журналістиці.

Список літератури

1. Балаклицький М. Зображальна журналістика : навч.-метод. посіб. Харків, 2019. 84 с.
2. Карпенко О. Які фото і відео не можна знімати і публікувати під час війни: гайд. URL: <https://ain.ua/2023/03/29/shcho-ne-mozhna-znimaty-pid-chas-vijny/>
3. Лаб Ф. Фотожурналістика та етика: дослідження в Центральній Європі. URL: <https://ua.ejo-online.eu/2933/etyka-ta-yakist>
4. Максимович М. Сучасна фотожурналістика: проблеми, виклики, перспектив. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. Журналістські науки.* 2019. Вип. 910. С. 29–36.
5. Табінський Я. Виклики сучасної фотожурналістики під час російсько-української війни. *Теле- та радіожурналістика.* 2017. Вип. 16. С. 236–241.
6. Табінський Я. Фотографія у системі нових медій. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика.* 2013. Випуск 37. С. 226-333. Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2013.37.5125>
7. Традиційні і нові медіа: від історії до сучасності. URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/Zbirnyk-tez-zvitnoi-konferentsii-za-2019-rik-1.pdf>
8. Шевченко В. Е. Форми візуалізації в сучасному журналі : монографія. К. : Паливода А. В., 2013. С. 12 – 18 .
9. The Discursive Power of Digital Popular Art during the Russo-Ukrainian War: Re/Shaping Visual Narratives. URL: <https://www.mdpi.com/2076-0752/13/1/38>